

Latviešu valodas kultūras jautājumi

21.

laidiens

- Krišjāņa Barona 150 gadu atcere
- Vispārīgi valodas kultūras jautājumi
- Rakstnieks un valoda

- Leksika un frazeoloģija
- Stils
- Terminoloģija
- Gramatika
- Pareizruna
- Konsultācijas

- Ieskats latviešu valodniecības vēsturē
- No vārdu vēstures
- Ieskats valodniecības literatūrā
- Hronika
- Citvalodu īpašvārdu atveide
- Uzziņu materiāls

«Avots»

Citvalodu īpašvārdu atveide

ABRAMS FELDHŪNS

LATIŅU VALODAS ĪPAŠVĀRDU ATVEIDE LATVIEŠU VALODĀ¹

Šajā rakstā nav domāts sniegt pilnīgu ar latīņu valodas īpašvārdu latviskajiem atveidojumiem saistīto problēmu izklāstu. Mēģināts koncentrētā formā dot pārskatu par atveides pamatprincipiem, aplūkojot arī vairākus citus jautājumus, kas valodas praksē, kā liecina vērojumi, rada grūtības.

Kamēr vēl nav sagatavoti un laisti klajā ZA Valodas un literatūras institūta izdevumā paredzētie norādījumi par latīņu valodas īpašvārdu pareizrakstību un pareizrunu latviešu valodā, rakstā izteiktie atzinumi, domājams, palīdzēs praksē ar vārdnīcas palīdzību risināt šos jautājumus.²

Apzīmējums «latīņu valodas īpašvārdi» ietver latīņu valodā sarakstītajos tekstos sastopamos īpašvārdus, tātad arī svešas — pirmām kārtām grieķu — cilmes īpašvārdus.

Piemēros norādīts (latīņu valodas īpašvārdu oriģinālrakstībā neapzīmētais) patskaņu garums. Otrās deklinācijas lietvārdiem ar fināli *-r*, visiem trešās

¹ Rakstā izvirzītos atveides principus akceptējusi ZA Pareizrakstības komisija.

² Ieteicams lietot šādas vārdnīcas: 1. *Veitmane K., Čerfase L., Novackis H., Apinis A.* Latīņu-latviešu vārdnīca. G. Lukstiņa redakcijā. R., 1955; *Дворецкий И. X.* Латинско-русский словарь. М., 1976. Šajās vārdnīcās apzīmēta latīņu īpašvārdu patskaņu kvantitāte un norādīta izcelsme grieķu cilmes īpašvārdiem. Abi momenti ir svarīgi latīņu valodas īpašvārdu pareizai atveidei.

deklinācijas īpašvārdiem un visiem daudzskaitliniekiem norādīta arī ģenitīva forma. Garās *ō* skaņas izruna atveidota ar [ō].

Rakstā lietoti šādi saīsinājumi: m — masculinum, vīriešu dzimtes vārds; f — femininum, sieviešu dzimtes vārds; n — neutrum, nekatras dzimtes vārds; dsk. — daudzskaitlinieks; e. — ezers; k. — kalns; nov. — novads; p. — pilsēta; s. — sala; u. — upe; z. — zeme; zemesr. — zemesrags; gr. — grieķu cilmes īpašvārds.

1. Latīņu valodas īpašvārdu latvisko formu darināšanas morfoloģiskie pamati.

Latīņu valodas īpašvārda latviskā forma darināma, pievienojot tā nemainīgajai daļai³ galotni *-s* vai *-a*. Ja nemainīgā daļa beidzas ar patskani, latviskās galotnes priekšā iespraužams *-j-*.

1. deklinācijas latīņu īpašvārdiem nemainīgā daļa konstatējama, atmetot fināli *-a*, 2. deklinācijas īpašvārdiem ar *-us*, *-um* — atmetot šīs fināles. 2. deklinācijas īpašvārdiem ar fināli *-r* un 3. deklinācijas īpašvārdiem nemainīgā daļa konstatējama, atmetot ģenitīva galotni:

<i>Sabi-na</i> — <i>Sabīna</i>	<i>Hister, Histr-ī</i> m, u. —
<i>Flāvi-a</i> — <i>Flāvija</i>	<i>Histra</i>
<i>Neptūn-us</i> — <i>Neptūns</i>	<i>Nerō, Nerōn-is</i> —
<i>Catull-us</i> — <i>Katulls</i>	<i>Nerons</i> [ō]
<i>Catul-us</i> — <i>Katuls</i>	<i>Coclēs, Coclīt-is</i> — <i>Kok-</i>
<i>Verr-us</i> — <i>Verrs</i>	<i>līts</i>
<i>Verri-us</i> — <i>Verrijs</i>	<i>Dīs, Dīt-is</i> — <i>Dīts</i>
<i>Liber, Liber-ī</i> — <i>Lībers</i>	<i>Cerēs, Cerer-is</i> — <i>Ce-</i>
<i>Macer, Macr-ī</i> — <i>Makrs</i>	<i>rera</i>

³ Tā ne visos gadījumos atbilst celmam vēsturiskās gramatikas izpratnē.

<i>Venus, Vener-is</i> —	<i>Pollūx, Pollūc-is</i> — <i>Pol-</i>
<i>Venera</i>	<i>lūks</i>
<i>Herculēs, Hercul-is</i> —	<i>Dumnorix, Dumnorig-is</i> —
<i>Herkuls</i>	<i>Dumnorigs</i>
<i>Ulixēs, Ulix-is</i> — <i>Ulikss</i>	<i>Ops, Op-is</i> — <i>Opa</i>

Grieķu cilmes īpašvārdiem, kuriem nominatīvā ir fināle *-ē* un nemainīgā daļa beidzas ar līdzskani, atveidojumā ir galotne *-e*: *Hēb-ē* — *Hēbe*.

Grieķu cilmes īpašvārdiem, kuriem nominatīvā ir fināle *-ē* un nemainīgā daļa beidzas ar patskani, atveidojumā ir fināle *-ja*: *Dana-ē* — *Danaja*.

Grieķu cilmes īpašvārdi, kas latīņu valodas tekstos sastopami gan ar fināli *-ē*, gan ar *-a*, atveidojami ar grieķiskajai formai atbilstošo galotni *-e*: *Andromach-ē* un *Andromach-a* — *Andromahe*.

1. deklinācijas latīņu vīriešu dzimtes īpašvārdu atveidojumi latviešu valodā saglabā fināli *-a* un lokāmi pēc 4. deklinācijas: *Num-a* — *Numa*, *Catilin-a* — *Katilina*.

Dažu īpašvārdu atveidojumos ieviesusies forma, kas neatbilst minētajam atveidojumu darināšanas pamatprincipam: *Mārs, Mart-is* — *Marss*; *Juppiter* (un *Jūpiter*), *Jovis* — *Jupiters*; *Jān-us* — *Jānuss*; *Pāx, Pācis* — *Pāksa*; *Carthāgo, Carthāgin-is* f, p. — *Kartāga*; *Herculāne-um* n, p. — *Herkulāna*; *Vesuvi-us* m, k. — *Vezuvs*; *Tiberis, Tiber-is* m, u. — *Tibra*.

Šos vārdus vēlams saglabāt pierastajā formā.

2. Patskaņu kvantitātes atveide.

Latīņu īpašvārdu latvisko atveidojumu celmā saglabājams tikai viena patskaņa garums — pēdējais, t. i., īpašvārdu atveidojumi šai ziņā pielīdzināmi aizgūto sugasvārdu rakstībai un izrunai:

<i>Jūli-us</i> — <i>Jūlijs</i>	<i>Jūstiniān-us</i> — <i>Justiniāns</i>
<i>Jūliān-us</i> — <i>Juliāns</i>	<i>Milēt-us</i> f, p. (gr. 'Milētos)
<i>Lūci-us</i> — <i>Lūcijs</i>	Milēta
<i>Lūcili-us</i> — <i>Lucilijs</i>	<i>Catō, Catōn-is</i> — <i>Katons</i> [ō]
<i>Lavini-a</i> — <i>Lavinija</i>	<i>Jūnō, Jūnōn-is</i> — <i>Junona</i> [ō]
<i>Lūsitāni-a</i> f, z. —	<i>Maecēnās, Maecēnāt-is</i> —
Lusitānija	<i>Mecenāts</i>
<i>Āpulēj-us</i> — <i>Apulējs</i>	<i>Messāl(l)-a</i> — <i>Mesāla</i>
<i>Lūcān-us</i> — <i>Lukāns</i>	<i>Messāl(l)in-a</i> — <i>Mesalina</i>
	<i>Rūmin-a</i> — <i>Rumīna</i>
	<i>Saxētān-um</i> n, p. —
	Saksetāna

Latviskajā atveidojumā nav garināmi patskaņi, kas oriģinālā ir isi. Tātad par pareizām atzistas formas *Ovidijs* (*Ovidi-us*), *Vergilijs* (*Vergili-us*), *Tiberijs* (*Tiberi-us*), *Merkurijs* (*Mercuri-us*), *Venera* (*Venus, Vener-is*). Valodas praksē šo, kā arī vairāku citu īpašvārdu atveidojumos dažkārt parādās nepamatoti patskaņu garinājumi.

3. Dažu latīņu valodas skaņu un burtu atveide.

Divskaņu burtkopas *ae, oe, eu*. Divskaņa burtkopa *ae*, kas, pēc epigrāfiskajām liecībām, sākotnēji lasīta kā [ai], jau 1. gadsimtā p. m. ē.—m. ē. 1. gadsimtā lasīta kā monoftongs — kā garais un platais patskanis [e:]. Vēlāk tas laika gaitā zaudējis savu garumu, tā ka viduslaikos burtkopa *ae* nereti tikusi aizstāta ar burtu *e*.⁴

Latīņu cilmes īpašvārdu latviskajos atveidojumos burtkopa *ae* atdarināma ar garo patskaņa burtu *ē*:

⁴ *Нидерман М.* Историческая фонетика латинского языка. Перевод с второго французского издания и примечания Я. М. Боровского. М., 1949, с. 62—63; *Линдсей В. М.* Краткая историческая грамматика латинского языка. Перевод и дополнения Ф. А. Петровского. М., 1948, с. 21.

Gnae-us — *Gnējs*; *Naevi-us* — *Nēvijs*; *Praeneste*, *Praenest-is* n un f, p. — *Prēnesta*; *Scaevol-a* — *Scēvola*.

Grieķu cilmes latīņu īpašvārdos burtkopa *ae* atveidojama ar grieķiskajai formai atbilstošo burtkopu *ai*: *Aetōli-a* (gr. *Aitō'lia*) f, nov. — *Aitolija* [ō]; *Achae-a* (gr. *A'chaia*) f, nov. — *Ahaja*; *Daedal-us* (gr. *'Daidalos*) — *Daidals*.

Divskaņa burtkopa *oe* latīņu cilmes īpašvārdos sastopama reti. Sākotnēji tā tikusi lasīta kā [oi], vēlāk — līdzīgi vācu *ō*.⁵ Latīņu cilmes īpašvārdos burtkopa *oe* atveidojama ar *ē*: *Cloeli-us* — *Klēlijs*.

Grieķu cilmes īpašvārdos burtkopa *oe* atveidojama ar *oi*: *Phoeb-us* (gr. *'Phoibos*) — *Foibs*; *Coroeb-us* (gr. *'Koroibos*) — *Koroibs*.

Divskaņa burtkopa *eu*, kas sastopama tikai grieķu cilmes īpašvārdos, atveidojama ar *ei*: *Teucer*, *Teucr-i* (gr. *'Teukros*) — *Teikrs*; *Euboe-a* (gr. *'Euboia*) f, s. — *Eiboja*.

Burts *i*, kas apzīmē garo patskani [i:], atveidojams diferencēti.

Latīņu cilmes īpašvārdos un grieķu cilmes īpašvārdos, kuros latīniskās formas *i* [i:] atbilst grieķu *ι* [i:], tas atveidojams ar *ī*: *Lūcin-a* — *Lucina*, *Īphicratēs*, *Īphicrat-is* (gr. *Īphi'kratēs*) — *Īfikrats*.

Grieķu cilmes īpašvārdos, kuros latīniskās formas *i* [i:] atbilst grieķu burtkopai *ει*, tas atveidojams ar *ei*: *Phidippidēs*, *Phidippid-is* (gr. *Pheidip'pidēs*) — *Feidipīds*; *Pisander* (un *Pisandr-us*), *Pisandr-i* (gr. *'Peisandros*) — *Peisandrs*.

Burts *c* līdz m. ē. 6. vai pat 7. gadsimtam visās pozīcijās lasīts kā [k]⁶, un tā diferencētais lasījums

⁵ *Линдсей В. М. Краткая...*, с. 22.

⁶ Turpat, 26. lpp.

[k] vai [ts] atkarībā no burta (skaņas), kas tam seko, ieviesies tikai vēlāk. Tomēr ieteicams burta *c* atveidojumu īpašvārdos saskaņot ar šā burta diferencētās transliterācijas praksi aizgūtajos sugas vārdos vai to elementos (piemēram, dažādu nozaru terminos).

Burts *c*, kam latīņu cilmes vārdos seko patskaņu burti *a*, *o*, *u*, divskaņa burtkopa *au* vai kāds līdzskaņa burts, atveidojams ar *k* — *Caligul-a* — *Kaligula*; *Corbulō*, *Corbulōn-is* — *Korbulons* [ō]; *Cū-mae*, *Cūm-ārum* dsk. f, p. — *Kūmas*; *Caudi-um* n, p. — *Kaudija*; *Claudi-us* — *Klaudijs*.

Burts *c*, kam latīņu cilmes īpašvārdos seko patskaņu burti *e*, *i* vai divskaņa burtkopa *ae*, atveidojams ar *c* — *Cicerō*, *Cicerōn-is* — *Cicerons* [ō]; *Porci-us* — *Porcijs*; *Caeli-us* — *Cēlijs*; *Acci-us* — *Akcijs*.

Grieķu cilmes īpašvārdos *c* vienmēr atveidojams ar *k* — *Cecrops*, *Cecrop-is* (gr. 'Kekrops) — *Kekrops*; *Cimō(n)*, *Cimōn-is* (gr. 'Kimōn) — *Kimons* [ō]; *Caenis*, *Caenid-is* (gr. *Kai'nis*) — *Kainīda*; *Cycn-us* (gr. 'Kyknos) — *Kikns*; *Cōcūt-us* (gr. 'Kōkūtōs) m, pazemes upe — *Kokīta*; *Coe-us* (gr. 'Koios) — *Kojs*.

Burts *s* visās pozīcijās atveidojams ar *s* — *Sevēr-us* — *Sevērs*; *Hortensi-us* — *Hortensijs*; *Vespasiān-us* — *Vespasiāns*; *Proserpin-a* — *Proserpina*; *Drūs-us* — *Drūss*; *Drūsill-a* — *Drūsilla*.

Vārdos, kuros starpniekvalodu ietekmē stabili ieviesies starp patskaņiem esošā *s* atveidojums ar *z*, tas saglabājams: *Caesar*, *Caesar-is* — *Cēzars*; *Pisō*, *Pis-ōnis* — *Pizons* [ō]; *Vesuvi-us* — *Vezuvs*.

ti+patskaņa burts. Kā liecina romiešu gramātiķi, m. ē. 4. un 5. gadsimtā notikusi [t] skaņas palatalizācija sekojošā *i+patskanis* ietekmē, piemēram, laika gaitā parādījusies rakstība *nuncius* (2 zilbes!)

līdzās *nuntius* (sūtnis), *concio* (2 zilbes!) līdzās *contio* (sapulce).⁷

Latīņu valodas īpašvārdos sastopamās burtkopas *ti+patskanis* latviskajos atveidojumos vērojama liela dažādība. Stabili ieviesušās ir formas *Horācijs* (*Horatius*), *Propercijs* (*Propertius*), *Terencijs* (*Terentius*), *Marciāls* (*Martiālis*). Pārējos gadījumos burtkopas *ti+patskanis* atveidojumos ieteicams saglabāt *t*: *Hirti-us* — *Hirtijs*; *Ponti-us* — *Pontijs* (*c* tradicionāli saglabājams tikai *Poncija Pilāta* vārdā); *Domiti-us* — *Domitijs*; *Domitiān-us* — *Domitiāns*; *Dioclētiān-us* — *Diokletiāns*; *Faventi-a* — *Faventija*; *Acti-um n*, zemesr. — *Aktijs*; *Maxenti-us* — *Maksentijs*.

Burts h apzīmē dvesmas skaņu [h] (arī grieķu cilmes īpašvārdos) un latviešu rakstībā atveidojams ar *h*: *Hadriān-us* — *Hadriāns*; *Haem-us* (gr. 'Haimos) *m*, *k*. — *Haims*.

Burti y, z un burtkopas ch, ph, rh, th sastopamas tikai grieķu cilmes īpašvārdos.

Burts *y* atbilst grieķu alfabēta burtam *υ* un apzīmē skaņas [y], [y:], t. i., skaņas, kas atbilst ar vācu *ü* vai franču *u* apzīmētajām skaņām, un atveidojams ar *i*, *ī* — *Hyperbol-us* (gr. *Hy'perbolos*) — *Hiperbols*; *Lūsander*, *Lūsandr-ī* (gr. *Lūsandros*) — *Līsandrs*.

Burts *z* atbilst grieķu alfabēta burtam *ζ*, kuru sen grieķu tekstos mūsdienās parasti lasa kā [z] vai [dz] (kā šis burts lasīts grieķu valodas attīstības klasiskajā laikmetā, nav īsti skaidrs). Latīņu valodas tekstos to lasa kā [z], un latviski tas atveidojams ar *z*: *Zacynth-us* (gr. 'Zakynthos) *i*, *p*. — *Zakinta*; *Troezēn*, *Troezēn-īs* (gr. *Troi'zēn*) *f*, *p*. — *Troizēna*.

⁷ Turpat, 26., 28.—29. lpp.

Burtkopas *ch, ph, rh, th* atbilst grieķu alfabēta burtiem $\chi, \varphi, \rho, \theta$ un apzīmējušas apdvestās (aspirētās) *k, p, r, t* skaņas. Mūsdienās tās kā grieķu, tā latīņu valodas tekstos lasa: [x], [f], [r], [t]. Šīs burtkopas atveidojamas attiecīgi ar *h* (lasāms [χ]), *f, r, t*: *Charōn, Charōn-is* (gr. 'Charōn) — *Harons* [ō]; *Acherōn, Acheront-is* (gr. A'cherōn) *m*, pazemes upe — *Aheronta*; *Philipp-us* (gr. 'Philippos) — *Filips*; *Ephor-us* (gr. 'Ephoros) — *Efors*; *Rhēs-us* (gr. 'Rhēsos) — *Rēss*; *Pyrrh-us* (gr. 'Pyrrhos) — *Pirrs*; *Thēr-a* (gr. 'Thēra) *f, s*. — *Tēra*; *Aethr-a* (gr. 'Aithra) — *Aitra*.

Līdzskaņu burtu dubultojums. Dubultotie līdzskaņu burti *ll, mm, nn, rr* atveidojumos saglabājami: *Columell-a* — *Kolumella*; *Mummi-us* — *Mummijs*; *Enni-us* — *Ennijs*; *Verrēs, Verr-is* — *Verrs*.

Pārējie dubultotie līdzskaņu burti atveidojami ar vienu līdzskaņa burtu: *Acc-a Lārenti-a* (Romula un Rema zīdītāja) — *Aka Lārentija*; *Suffēn-us* — *Suffēns*; *Appi-us* — *Apijs*; *Cassi-us* — *Kasijs*; *Cott-a* — *Kota*.

4. Latīņu īpašvārdu dzimte un skaitlis ģeogrāfisko nosaukumu un svētku apzīmējumu atveidojumos.

Latīņu valodas ģeogrāfisko nosaukumu un latviskie atveidojumi dzimtes ziņā pielīdzināmi attiecīgajai latviešu valodas ģeogrāfisko nosaukumu nomenklatūras grupai neatkarīgi no tā, kādas dzimtes šie nosaukumi ir latīņu valodā. Tātad zemju, novadu, pilsētu, salu un upju nosaukumu atveidojumi parasti ir sieviešu dzimtē, kalnu, zemesragu un ezeru nosaukumu atveidojumi — vīriešu dzimtē:

Hispāni-a f, z. — *Spānija*
Umbri-a f, nov. — *Umbrija*
Samni-um n, nov. — *Samnija*
Cluvi-a f, p. — *Kluvijs*
Cornicul-um n, p. — *Kornikula*
Priēnē, Priēn-ēs (gr. *Pri'ēnē*) f, p. — *Priēne*
Lesb-us un *Lesb-os* (gr. 'Lesbos) f, s. — *Lesba*
Reāte, Reāt-is n, p. — *Reāta*
Sacriportus, Sacriport-ūs m, p. — *Sakriporta*
Pad-us m, u. — *Pada*
Sagaris, Sagar-is m, u. — *Sagara*
Ticin-us m, u. — *Ticina*
Gargān-um n, zemesr. — *Gargāns*
Lacīni-um n, zemesr. — *Lacīnijs*
Jānicul-um n, pakalns — *Jānikuls*
Vesul-us m, k. — *Vesuls*
Vultur, Vultur-is m, k. — *Vulturs*
Avern-us m, e. — *Averns*
Bēnāc-us m, e. — *Benāks*
Pandātari-a f, s. — *Pandātarija*
Igili-um n, s. — *Igilija*
Urgō, Urgōn-is f, s. — *Urgona* [ō]

Daudzskaitlinieki arī latviski atveidojami daudzskaitlī, saglabājot oriģināla īpašvārda dzimti:

Cūmae, Cūm-ārum dsk. f, p. — *Kūmas*
Bājae, Bāj-ārum dsk. f, p. — *Bājas*
Calēs, Cal-ium dsk. f, p. — *Kalas*
Pompēji, Pompēj-ōrum dsk. m, p. — *Pompēji*
Puteoli, Puteol-ōrum dsk. m, p. — *Puteoli*

Daži ģeogrāfiskie nosaukumi atbilstoši to piedērbai dažādām nomenklatūras grupām atveidojami dažādās dzimtēs:

Tiberis, Tiber-is m — 1) u. *Tibra*; 2) šīs upes dievs *Tibrs*;
Tifern-us m — 1) k. *Tiferns*; 2) p. *Tiferna*;

Velī-a f — 1) p. *Velija*; 2) pakalns (Palatīna turpinājums) — *Velījs*;

Velīn-us m — 1) u. *Velīna*; 2) e. *Velīns*.

Svētku nosaukumi, kas latīņu valodā vienmēr ir 2. vai 3. deklinācijas nekatras dzimtes daudzskaitlinieki, latviešu valodā atveidojami ar vīriešu dzimtes daudzskaitliniekiem:

Bacchānālia, *Bacchānāli-um* — *Bakhanāliji*;

Juvenālia, *Juvenāli-um*. Nerona ieviestās spēles — *Juvenāliji*;

Saturnālia, *Saturnāli-um* un *Saturnāli-ōrum* — *Saturnāliji*;

Poplīfugia, *Poplīfugi-ōrum* svētki, atceroties romiešu izglābšanos no latīņiem, — *Poplīfugiji*.

SOLVEIGA ELSBERGA

ZVIEDRU ĪPAŠVĀRDU ATVEIDE LATVIEŠU VALODĀ¹

Pašlaik, kad citvalodu, arī zviedru īpašvārdu latviskās formas pēc iespējas tiek tuvinātas šo īpašvārdu skanējumam oriģinālvalodā, rodas arvien jaunas neatbilstes ar tradicionālo, gandrīz simt gados latviešu valodā iedibināto zviedru īpašvārdu rakstību un izrunu. Pēc tradīcijas daļu zviedru īpašvārdu latviešu valodā atveido nevis atbilstoši skanējumam, bet gan ar latviešu alfabēta burtiem iespējami tuvu rakstībai oriģinālvalodā.

Zviedru īpašvārdu atveidi latviešu valodā ir ietekmējuši vairāki apstākļi.

Pirmkārt, daļai zviedru un vācu valodas vārdu ir kopīga cilme un vienāda rakstība, taču to izruna

¹ Rakstā izvirzītos atveides principus akceptējusi ZA Pareizrakstības komisija.

abās valodās ir dažāda. Atšķirībā no vācu valodas zviedru valodas izplatība nav tik liela; zviedru valodas pratēju mūsu republikā ir bijis un ir nesalīdzināmi mazāk nekā vācu valodas pratēju. Tāpēc, nonākot saskarē ar zviedru īpašvārdiem, kas lielākoties ir ģermāņu cilmes, izlīdzas ar vācu valodas zināšanām.

Otrkārt, pirmie zviedru literatūras tulkojumi latviešu valodā pagājušā gadsimta pēdējā ceturksnī ir ienākuši ar starpniekvalodu — visvairāk ar vācu valodas — starpniecību. Un vācu valodā, tāpat kā lielākajā daļā valodu, kurās lieto latīnisko alfabētu, citvalodu īpašvārdi tiek atveidoti oriģinālrakstībā, nevis pēc izrunas.

Tagad, tiecoties pēc konsekventas atveides saskaņā ar oriģinālizrunu, tomēr nevajadzētu pilnīgi lauzt tradīcijas. Tas prasa laiku un apdomu. Pašreizējā valodiskajā situācijā būtu saglabājami abi zviedru īpašvārdu atveides principi, nodalot tradicionāli atveidojamos vārdus un komponentus no tiem, kas atveidojami atbilstoši oriģinālvalodas izrunai. Stabili, bieži sastopami, starpniekvalodu ietekmē radušies atveidojumi nebūtu tuvināmi zviedru valodas izrunai; tos ieteicams atveidot pēc tradīcijas. Turpretī latviešu valodā mazāk nostiprinājušies zviedru īpašvārdi atveidojami atbilstoši oriģinālvalodas izrunai.

TRADICIONĀLI ATVEIDOJAMIE ZVIEDRU IPASVARDI VAI TO KOMPONENTI

1. Komponenti *-berg-* un *-borg-* atveidojami ar *-berg-* un *-borg-* (nevis atbilstoši izrunai *-berj-* un *-borj-*): *Strindberg* [-bærj]² — *Strindbergs*, *-a*, *Berg-*

² Izrunas atspoguļošanai šajā rakstā lietotas valodnieciskajā literatūrā pieņemtās zviedru valodas skaņu transkripcijas zīmes.

lund [bærj-] — *Berglunds, -e, Brunkeberg* [-bærj] — *Brunkeberga, Hålsingborg* [-børj] — *Helsingborga*.

2. Komponentis *-stad-* atveidojams ar *-stād-* (zviedru valodā tā izruna var būt divējāda — [-sta] vai [-sta:d]: *Halmstad* [-sta] vai [sta:d] — *Halmstāde, Karlstad* [-sta] vai [-sta:d] — *Karlstāde*).

3. Komponentis *-ö* vārda beigās atveidojams ar *-e* (nevis ar garo patskani atbilstoši zviedru valodas izrunai); tradicionālais atveidojums ar īso patskani ļauj attiecīgos īpašvārdus iekļaut latviešu valodas locījumu sistēmā: *Malmö* [-ø:] — *Malme, Vāxjö* [-ø:] — *Vekše*.

4. Tiem personvārdiem, kas sastopami vairākās valodās, arī latviešu valodā, atveidojumā no zviedru valodas pieļaujamas paralēlformas — pēc izrunas un pēc tradīcijas. Atšķirības ir galvenokārt patskaņu garumā, retāk patskaņu kvalitātē³:

<i>Anita</i> [a:ni:ta]	—	<i>Anita, Anita</i>
<i>Egon</i> [e:gøn]	—	<i>Ēgons, Egons</i>
<i>Emil</i> [e:mi]	—	<i>Ēmils, Emils</i>
<i>Ivar</i> [i:var]	—	<i>Ivars, Ivars</i>
<i>Johan</i> [jɔ:an]	—	<i>Jūhans, Juhans</i>
<i>Carl</i> [ka:l]	—	<i>Karls, Kārlis</i>
<i>Olof</i> [ɔ:lɔf]	—	<i>Ūlovs, Olofs</i>
<i>Stefan</i> [ste:fan]	—	<i>Stēfjans, Stefjans</i>
<i>Tomas</i> [tɔ:mas]	—	<i>Tūmass, Tomass</i>

ATVEIDE PĒC ORIGINALVALODAS IZRUNAS

Patskaņu kvantitāte.

Zviedru valodā šķir īsos un garos patskaņus, un to kvantitāti ir iespējams saglabāt arī atveidojumos

³ Ar punktu zilbes priekšā augšā transkripcijā apzīmēta stipri uzsvērtā vai uzsvērtā zilbe.

latviešu valodā. Patskaņu kvantitāte zviedru valodā rakstībā netiek apzīmēta, taču to var konstatēt pēc pozīcijas un zilbes uzsvāra spēka. Zviedru valodā zilbes uzsvāra spēkam ir 4 pakāpju gradācija: zilbe var būt stipri uzsvēta, uzsvēta, viegli uzsvēta un neuzsvēta. Zilbes uzsvārs nosaka tās garumu. Stipri uzsvēta un uzsvēta zilbe ir gara, viegli uzsvēta un neuzsvēta — īsa.

Dažādo zilbes uzsvāra vietu vārdā reglamentē zviedru valodai specifiskie divi muzikālā akcenta veidi — akūts un gravis.

Zviedru valodas pamatvārdos, kas ir ģermāņu cilmes, stipri uzsvēta parasti ir pirmā zilbe. Tā kā zviedru īpašvārdi bieži ir salikteni, jāievēro, ka tajos uzsvēta ir arī otrās daļas pirmā zilbe.

Gari izrunā un atveido patskaņus 1) stipri uzsvērtās un uzsvērtās vaļējās zilbēs, t. i., zilbēs, kas beidzas ar patskaņi: *Stina* [-sti:-] — *Stina*; *Lena* [-le:-] — *Lēna*; *Agneta* [-ne:-] — *Agnēta*; *Agate* [-ga:-] — *Agāte*; *Danielsson* [-da:niel:son] — *Dānielsons*, -e; 2) stipri uzsvērtās un uzsvērtās zilbēs, kas beidzas ar vienu līdzskaņi, ja zilbes garums nav izteikts ar līdzskaņa pagarinājumu: *Stig* [-sti:g] — *Stigs*; *Dalin* [-li:n] — *Dalins*; *Höglund* [-hø:g-] — *Hēglunds*, -e; *Hedberg* [-he:d-] — *Hēdbergs*, -a.

Īsi izrunā un atveido patskaņus 1) viegli uzsvērtās un neuzsvērtās zilbēs: *Gunilla* [gø:nil:a] — *Gunilla*; *Pernilla* [pær:nil:a] — *Pernilla*; *Tobias* [tø:bias] — *Tūbiass*; 2) stipri uzsvērtās un uzsvērtās slēgtās zilbēs, kas beidzas ar vairākiem līdzskaņiem: *Bengt* [-be-] — *Bengts*; *Lindorm* [-lindør:m] — *Lindurms*; *Malmberg* [-malm:bærj] — *Malmbergs*, -a; *Kalix* [-ka:liks] — *Kāliksa*; 3) uzsvērtās slēgtās zilbēs, kuras beidzas ar vienu līdzskaņi (parasti ar *n*, *m*, *l*, *s*, dažkārt *r*) un kurās ir līdzskaņa pagarinājums: *Sven* [-en:] — *Svens*; *Gun* [-gøn:] — *Guna*;

Svante [svan:-] — *Svante*; *Heidenstam* [-stam:] — *Heidenstams*; *Aspenström* [-ström:] — *Aspenstremis*; *Elna* [el:-] — *Elna*; *Palme* [pal:-] — *Palme*; *Gösta* [jøs:-] — *Jesta*, *Gesta*; *Krister* [kris:-] — *Kristers*; 4) stipri uzsvērtās slēgtās zilbēs, kas beidzas ar līdzskani *j*, kā arī vaļējās zilbēs, ja nākošā zilbe sākas ar līdzskani *j*: *Kaj* [kaj] — *Kajs*; *Maja* [maja] — *Maja*.

Piezīme. Par patskaņu kvantitāti asimilēta zviedru *r* priekšā sk. 110. lpp.

Atsevišķu patskaņu atveide.

Zviedru patskaņi atveidojami saskaņā ar 1. tabulu. Aiz tabulas doti skaidrojumi tiem gadījumiem, kam visi atveidošanas nosacījumi nav iekļaujami tabulā.

1. tabula

Tabula zviedru valodas patskaņu atveidošanai latviešu valodā

Zviedru valodas burti un skaņas		Atveidojums latviešu valodā	Piemēri
rakstība	izruna		
1	2	3	4
a	a.	a	Artur — Arturs Hansson — Hansons, -e
	a:	ā	Malin — Māline Kalix — Kāliksa
e	e, e	e	Emma — Emma

1	2	3	4
	æ	e	Bertil — Bertils
	ə	e	Elmer — Elmers
	e:, e:	ē	Petersson — Pētersons
i	i	i	Kristina — Kristīna
			Lundkvist — Lundkvists
	i:	ī	Ivar — Īvars, Ivars
			Lundin — Lundīns, -e
o	ɔ, o:	o	Holm — Holms
	ω	u	Oskarsson — Oskarsons
			Nordgren — Nurdgrēns, -a, -e
			Olsson — Ulsons, -e
o	ω:	ū	Ove — Ūve
			Roslund — Rūslunds, -e
u	θ	u	Ulf — Ulfs
			Uppsala — Upsāla, Upsala
	ʍ:	ū	Luleå — Lūleo
			Umeå — Ūmeo
y	y	i	Yngve — Ingve
			Harry — Harijs
	y:	ī	Nykvist — Nikvists, -e
			Rydberg — Rīdbergs, -a
å	ɔ, o.	o	Åsa — Osa
			Mårten — Mortens
ä	ε, æ	e	Västervik — Vesterviks
			Mårta — Merta
	ε:, æ:	ē	Märta — Mērita
ö	ø, œ	e	Björn — Bjerns
			Engström — Engstremms
	ø:, œ:	ē	Fröding — Frēdings
			Göran — Jērans

Zviedru *o* [ɔ], [ɔ:], [ɔ], [o:] atkarībā no tā izrunas latviešu valodā atveidojams divējādi (atšķirībā no vācu *o*, kas vienmēr atveidojams ar *o*). Daļā vārdu *o* apzīmē skaņas [ɔ:], [ɔ] (biežāk sastopams garais patskanis), kas ir tuvas latviešu *ū*, *u* izrunai, un tas atveidojams ar *ū*, *u*: *Love* [lɔ:-] — *Lūve*; *Tore* [tɔ:-] — *Tūre*; *Karlskrona* [-krɔ:-] — *Karlskrūna*; *Borås* [bɔ-ros] — *Burosa*.

Daļā vārdu *o* apzīmē [ɔ], [o:] skaņas, kas ir tuvas latviešu *o* izrunai, un tās atveidojamas ar *o*: *Holmberg* [hɔ-] — *Holmbergs*, -a; *Stockholm* [stɔk:-] — *Stokholma*.

Dažkārt divējāda izruna sastopama viena vārda ietvaros: *Olsson* [ɔlsɔn] — *Ulsons*, -e; *Jonsson* [jɔnsɔn] — *Junsons*, -e; *Johnson* [jɔ:nsɔn] — *Jūnsons*, -e.

Līdzskaņu dubultojuums.

1. Zviedru īpašvārdos sastopamie troksneņu dubultojuumi *bb*, *ff*, *pp*, *ss*, *tt* atveidojumos latviešu valodā nav saglabājami: *Ebba* [eb:a] — *Eba*; *Staffan* [staf:an] — *Stafans*; *Filippa* [-lip:a] — *Filipa*; *Svensson* [svens:ɔn] — *Svensons*, -e; *Slottsbacken* [slɔts-] — *Slotsbakens*.

2. Dubultojuumi *ll*, *mm*, *nn*, *rr* atveidojumos saglabājami, ja tie ir zilbju sadurā: *Pelle* [pel:ə] — *Pelle*; *Bromma* [brɔm:a] — *Bromma*; *Lennart* [len:art] — *Lennarts*.

Zilbju robežas noteikšanai jāņem vērā ne tikai nominatīvs, bet arī citi locījumi, piemēram, *Čells*, *Cel-lam*.

Atveidojumos nav saglabājami dubultojuumi *ll*, *rr*, ja tie atrodas vienā un tai pašā zilbē: *Kjellgren* [çel:-] — *Čelgrēns*, *Norrköping* [nɔr:-] — *Norčēpinga*.

Atsevišķu līdzskaņu un līdzskaņu kopu atveide.

Zviedru līdzskaņi un līdzskaņu kopas atveidojamas saskaņā ar 2. tabulu. Aiz tabulas skaidrojumi doti tiem gadījumiem, kam visi atveidošanas nosacījumi nav iekļaujami tabulā.

2. tabula

Tabula zviedru valodas līdzskaņu atveidošanai latviešu valodā

Zviedru valodas burti un skaņas		Atveidojums latviešu valodā	Piemēri
rakstība	izruna		
1	2	3	4
b	b	b	Bergström — Bergstremis
bb	b:	b	Ebba — Eba
c	s	s	Cecilia — Sesīlija
	k	k	Clara — Klāra
ck	k:	k	Beckman — Bekmanis, -e
d	d	d	Dagerman — Dāgermanis, -e
dt	d	d	Norstedt — Nursteds
f	f	f	Fridegård — Fridegords, -e
	v	v	Lagerlöf — Lāgerlēva
g	g	gg	Gripe — Gripe
	j	j	Göran — Jērans
h	h	h	Håkan — Hokans
hj	j	j	Hjalmar — Jalmars
j	j	j	Jämtland — Jemtlande
k	k	k	Kalix — Kāliksa
	ç	č	Kinda — Činda
kj	ç	č	Kjell — Čells

1	2	3	4
l	l	l	Lagerkvist — Lägerkvists, -e
ll	l:	l	Kjellgren — Čelgrēns, -a, -e
		ll	Pelle — Pelle
lj	j	j	Ljusberg — Jūsbergs, -a
m	m	m	Mora — Mūra
mm	m:	mm	Vimmerby — Vimmerbija
n	n, ņ	n	Nämdö — Nemde
nn	n:	n	Vennberg — Venbergs
		nn	Gränna — Grenna
p	p	p	Palme — Palme
pp	p:	p	Filippa — Filipa
r	r	r	Ronneby — Ronnebija
rr	r:	r	Norrtälje — Nortelje
rs	ŗ	rs	Lars — Larss
s	s	s	Sala — Sāla
ss	s:	s	Lasse — Lase
sch	ŗ	ŗ	Schildt — Šilds, -e
sj	ŗ	ŗ	Sjöberg — Šēbergs
sk	sk	sk	Skåne — Skone
	ŗ	ŗ	Skärgården — Šērgordens
stj	ŗ	ŗ	Krusenstjärna — Krūsenšerna
x	ks	ks	Kalix — Kāliksa
t	t	t	Trälleborg — Trelleborga
tt	t:	t	Petter — Peters
tj	č	č	Tjust — Čūsta
v	v	v	Vadstena — Vādstēna
w	v	v	Wassing — Vasings

1. Zviedru *c* priekšējās rindas patskaņa⁴ priekšā izrunā [s] un latviešu valodā atveido ar *s*: *Cecilia* [se:si:-] — *Sesīlija*; *Vincent* [-sənt] — *Vinsents*.

⁴ Zviedru valodā priekšējās rindas patskaņus apzīmē ar *e*, *ā*, *ō*, *i* (latviešu valodā atveidojami — *e*, *ē*, *i*, *ī*).

2. Zviedru *f* vārda celma beigās dažos īpašvārdos, kuros *f* saglabāties no vecās ortogrāfijas, izrunā [v]; latviešu valodā atveido ar *v*: *Lagerlöf* [-lø:v] — *Lāgerlēva*; *Gustaf* [-tav] — *Gustavs*.

Visos pārējos gadījumos *f* izrunā [f] un atveido ar *f*: *Falun* [fa:-] — *Fāluna*; *Felix* [fe:-] — *Fēlikss*.

3. Zviedru *g* uzsvērtā zilbē priekšējās rindas patskaņa priekšā, kā arī jebkurā zilbē aiz līdzskaņa *l* vai *r* izrunā [j] un atveido ar *j*: *Göran* [jœ:ran] — *Jērāns*; *Gävle* [jēvlə] — *Jēvle*; *Birger* [-rj-] — *Birjers*.

Izņēmums ir tradicionāli atveidojamie komponenti *-berg-* un *-borg-* (sk. 101. lpp.), kā arī daži īpašvārdi, ko atveido pēc tradīcijas ar *g*: *Göteborg* [jø:təbɔrj] — *Gēteborga*, *Jēteborga*.

Pārējos gadījumos *g* izrunā [g] un atveido ar *g*: *Greta* [g-] — *Grēta*; *Tage* [ta:gə] — *Tāge*.

4. Zviedru *k* uzsvērtā zilbē priekšējās rindas patskaņa priekšā izrunā [ç] un atveido ar č: *Kisa* [çi:sa] — *Čisa*; *Kinneulle* [çinnəkø:lə] — *Činneulle*.

Zviedru *kj* izrunā [ç] un atveido ar č: *Kjellgren* [çel:-] — *Čelgrēns*.

Pārējos gadījumos *k* izrunā [k] un atveido ar *k*: *Kiruna* [ki:rʉ:na] — *Kirūna*; *Kungsbacka* [kʉŋs-] — *Kungsbaka*.

5. Zviedru *l* līdzskaņa *j* priekšā neizrunā un latviešu valodā neatveido: *Ljungström* [jʉŋ-] — *Jungstremis*.

Pārējos gadījumos zviedru *l* izrunā [l] un atveido ar *l*: *Lapland* [lap:-] — *Laplande*; *Landskrona* [la-] — *Landskrūna*.

6. Zviedru burtkopas *qv* un *qu* sastopamas tikai īpašvārdos; tās izrunā un atveido ar *kv*: *Palmqvist* [-kv-] — *Palmkvists*, *-e*; *Enquist* [-kv-] — *Enkvists*.

7. Zviedru *r* latviešu valodā visos gadījumos atveidojams ar *r*, kaut gan tā izruna dažādās pozīcijās ir atšķirīga.

Zviedru valodas runātāji Zviedrijas lielākajā daļā asimilē *r* līdzskaņu *d*, *l*, *n*, *t* priekšā; veidojas vāja nenoteiktas kvalitātes skaņa, ko fonētiskajā transkripcijā apzīmē ar [·]. Tiešas atbildmes šim *r* pozicionālajam variantam latviešu valodā nav, un to pieņemts atveidot atbilstoši rakstībai, resp., fonēmas pamatvariantam ar *r*. Uzsvērtā zilbē šī asimilācija var radīt arī pozicionālu patskaņa pagarinājumu, ko atveidē parasti neatspoguļo: *Bardson* [ba:.d·] — *Bardsons*, -e; *Berling* [bæ:.l·] — *Berlings*; *Bertil* [bæ:.t·] — *Bertils*.

Zviedru *rs* savstarpējas asimilācijas rezultātā veido saliktu skaņu, kam nav tiešas atbildmes latviešu valodā. Arī šī asimilācija uzsvērtā zilbē var radīt pozicionālu patskaņa pagarinājumu. Zviedru *rs* atveidē var rasties neskaidrības, jo tā izrunā, ņemot vērā arī pozicionālo patskaņa pagarinājumu, iespējams atrast līdzību ar dažādām latviešu valodas skaņu kopām, piemēram, *Larsson* [la:.ʃɔn] — *Larsons*, *Laršons*, *Lārsons*, *Lāršons*, *Lāšons*, *Lāhons*, *Lašhons*, *Lāšhons*. Labskaņas, kā arī vieglākas identifikācijas dēļ vēlams saglabāt praksē jau nostiprinājušos zviedru *rs* atveidojumu ar *rs*, kas atbilst rakstībai, resp., fonēmu pamatvariantam, neatspoguļojot asimilāciju un pozicionālo patskaņa pagarinājumu: *Anders* [an:de.ʃ] — *Anderss*; *Andersson* [-de.ʃɔn] — *Andersons*; *Lars* [la:.ʃ] — *Larss*; *Larsson* [la:.ʃ·] — *Larsons*. Pārējos gadījumos *r* izrunā un atveido ar *r*: *Roslund* [rɔ:s·] — *Rūslunds*, -e; *Pär* [pæ:r] vai [pær·] — *Pērs*, *Pers*.

8. Zviedru *s* burtkopā *sj*, *sk* uzsvērtā zilbē priekšējās rindas patskaņa priekšā izrunā [ʃ] un atveido ar š: *Sjöström* [ʃø:s·] — *Sēstrems*; *Skeppsholmen* [ʃeps·] — *Šepsholmene*.

Pārējos gadījumos *s* izrunā un atveido ar *s* (atšķirībā no vācu valodas *s* zviedru valodā nekad ne-

veido [z] skaņu): *Sigurd* [si:] — *Sigurds*, *Sigurds*; *Sundman* [sθ] — *Sundmanis*; *Elsa* [-sa] — *Elsa*; *Skansen* [ska-] — *Skansens*.

ZVIEDRU ĪPAŠVĀRDU LATVISKO ATVEIDOJUMU GRAMATIZĀCIJA

Artikuls.

Zviedru īpašvārdi atveidojami no nominatīva formas, kas parasti sakrīt ar vārda celmu. Celms var ietvert zviedru valodai specifisko noteikto jeb gala artikulu *-en*, *-n*, *-et*, *-t*, *-na* vai *-a*. Daļa īpašvārdu zviedru valodā lietojami tikai bez gala artikula, daļa — tikai ar gala artikulu, sal.: *Bornholm* — *Bornholma* un *Skeppsholmen* — *Sepsholmene*.

Gala artikula saglabāšana atveidojumā nepieciešama, lai nerastos grūtības objekta identifikācijā. Turklāt gadās, ka tieši gala artikuls diferencē divus atšķirīgus īpašvārdus (galvenokārt nelielu apdzīvotu vietu nosaukumus); sal.: *Malung* — *Mālunga* un *Malungen* — *Mālungene*.

Dzimte un galotne.

Zviedru ģeogrāfiskajiem nosaukumiem latviskā atveidojumā parasti ir tāda dzimte, kāda ir attiecīgajam nomenklatūras vārdam latviešu valodā.

Īpašvārdu latviskās formas nominatīva galotnes izvēli nosaka dažādi faktori: īpašvārda forma zviedru valodā, paralēles ar īpašvārdu atveidi no citām ģermāņu valodām, latviešu valodas fonētiskās īpatnības, kā arī tradīcija un praksē vērojams tendences.

1. Vīriešu dzimtes īpašvārdiem, kas zviedru valodā beidzas ar līdzskani, atveidojumā pievienojama galotne *-s* vai *-is*, t. i., tie iekļaujami I vai II deklinācijā.

Galotne *-is* pievienojama vīriešu uzvārdiem ar otro komponentu *-man*: *Lidman* — *Lidmanis*.

Galotne *-is* saglabājama arī dažiem tradicionāliem atveidojumiem, galvenokārt vīriešu dzimtes personvārdiem: *Carl* — *Karls*, *Kārlis*.

Pārējie šīs grupas vīriešu dzimtes īpašvārdi atveidojami ar galotni *-s*: *Ljungdal* — *Jungdāls*, *Höglund* — *Hēglunds*, *Lennart* — *Lennarts*, *Göran* — *Jērans*.

Ja zviedru valodā šāda īpašvārda beigu līdzskanis ir *s*, atveidojumā vārds nominatīva formā beidzas ar *-ss*: *Lars* — *Larss*; *Nils* — *Nilss*; *Felix* [*-iks*] — *Fēlikss*.

2. Ja vīriešu dzimtes īpašvārds zviedru valodā beidzas ar patskani, kam latviskajā atveidojumā atbilst *a* vai *e*, šis patskanis kļūst par atveidotā īpašvārda galotni, un īpašvārds iekļaujas IV resp. V deklinācijā: *Ove* — *Ūve* (dat. *Ūvem*).

Ja vīriešu dzimtes īpašvārds zviedru valodā beidzas ar patskani *y*, kuram latviešu valodā atbilst *i*, tad atveidojumā tam pievienojams *j* un galotne *-s*: *Torgny* [*-rj-*] — *Torjnijs*; *Willy* — *Villijs*.

3. Sieviešu dzimtes īpašvārdiem atveidojumā ir galotne *-a* vai *-e*, tas ir, tie pieder pie IV vai V deklinācijas.

Ja sieviešu dzimtes īpašvārds zviedru valodā beidzas ar patskani, kuram latviskajā atveidojumā atbilst *a* vai *e*, šis patskanis kļūst par atveidotā īpašvārda galotni: *Karlskrona* — *Karlskrūna*; *Anita* — *Anita*, *Anita*; *Gunilla* — *Gunilla*; *Malmö* — *Malme*; *Blekinge* — *Blēkinge*; *Långsele* — *Longsēle*; *Norrälje* — *Nortelje*.

Ja šīs grupas sieviešu dzimtes īpašvārda beigu patskaņa priekšā ir patskanis *i* vai *y* (kas latviski tiek atveidots ar *i*), tad atveidojumā starp *i* un beigu patskani, resp., galotni iesprauž *j*: *Pia* — *Pija*; *Julia* — *Jūlija*; *Boye* — *Boije*. Ja sieviešu dzimtes īpašvārds zviedru valodā beidzas ar *y*, tad atveidojumā starp *i* un galotni iesprauž *j*: *Jenny* — *Jennija*; *Dagny* — *Dagnija*; *Visby* — *Visbija*.

4. Sieviešu dzimtes īpašvārdiem, kas zviedru valodā beidzas ar līdzskani, atveidojumā pievienojama galotne *-a* vai *-e*.

Latviešu valodas normas paredz noteiktu sieviešu dzimtes galotni, t. i., *-e* tikai uzvārdiem, kas vīriešu dzimtē beidzas ar *-sons* vai *-manis*: *Larsson* — *Larsons*; *Sundman* — *Sundmane*.

Nebūtu pamatota prasība visiem pārējiem šīs grupas sieviešu dzimtes īpašvārdiem pievienot tikai galotni *-a* vai tikai *-e*. Lai īpašvārdu atveidē pilnīgāk realizētu latviešu valodas iespējas un neradītu plaisu starp teorētiskām rekomendācijām un atveides praksi, vēlams izmantot abas iespējas un galotnes izvēlē ievērot analogijas ar citu ģermāņu valodu, galvenokārt vācu valodas, īpašvārdu gramatizācijas praksi.

Galotni *-a* ieteicams pievienot sieviešu dzimtes īpašvārdiem, kuru celms latviskajā atveidojumā beidzas ar *-an-*, *-hamn-*, *-stam-*, *-iks-*, *-berg-*, *-borg-*, *-fors-*, *-holm-*: *Kungsgatan* — *Kungsgātana*; *Söderhamn* — *Söderhamna*; *Heidenstam* — *Heidenstama*; *Kalix* — *Kāliksa*; *Falkenberg* — *Falkenberga*; *Hälsingborg* — *Helsingborga*; *Bofors* — *Būforsa*; *Drottningholm* — *Drotningsholma*.

Galotni *-e* ieteicams pievienot sieviešu dzimtes īpašvārdiem, kuru celms latviskajā atveidojumā beidzas ar *-dāl-*, *-land-*, *-stad-*, *-strand-*, *-er-*, *-kvist-*, *-lund-*: *Hammerdal* — *Hammerdāle*; *Halland* — *Hal-*

lande; Karlstad — Karlstāde; Rörstrand — Rerstrande; Ransäter — Ransētere; Lundkvoist — Lundkviste; Roslund — Rūslunde.

Pārējiem minētās grupas sieviešu dzimtes īpašvārdiem pagaidām nav iespējams konstatēt ieteicamāko nominatīva galotnes variantu. Atkarībā no konkrētiem apsvērumiem tiem varētu izvēlēties vienu vai otru galotni: *Gran — Grāne, -a; Sundsvall — Sundsvalle, -a.*

5. Nelokāmi latviešu valodā ir vienzilbes īpašvārdi, kā arī īpašvārdi, kuru celms latviskajā atveidojumā beidzas ar *o* vai *ū*: *Bo — Bū; Luleå — Lūleo; Örebro — Erebrū.*

NOMENKLATŪRAS VĀRDI ZVIEDRU ĢEOGRĀFISKAJOS NOSAUKUMOS

Zviedru ģeogrāfiskie nosaukumi visbiežāk ir salikti nosaukumi, kuros otrajam komponentam ir nomenklatūras vārda funkcija. Šis komponents ar nosaukuma īpašvārdisko daļu veido nedalāmu struktūru un atveidojumā parasti nav tulkojams: *Västervik (vik — līcis) — Västerviks (līcis); Halmstad (stad — pilsēta) — Halmstāde (pilsēta); Alholm (holm — neliela sala) — Alholma (sala); Glömmeån (å, ån — upe) — Glemmeone (upe).*

Nepieciešamības gadījumā atveidotajam nosaukumam var pievienot latviešu nomenklatūras vārdu, piemēram, *Glemmeones upe, Alholmas sala.* Daiļliteratūrā dažkārt pieļaujami arī tādi atveidojumi kā, piemēram, *Glemmupe.*

Tie paši komponenti, kas veic nomenklatūras vārda funkciju, sastopami arī īpašvārdiskajā funkcijā, t. i., to nozīme var neatbilst apzīmējamam ģeogrāfiskajam objektam: *Visby (by — ciems) — Visbija (pilsēta).*

Izplatītākie ģeogrāfisko nosaukumu komponenti, kas sastopami gan nomenklatūras vārda, gan īpašvārda funkcijā (daži no tiem arī personvārdos), ir šādi:

- <i>backe</i> , - <i>backen</i> — uzkalns, pakalns, kalniņš	- <i>malm</i> — rūda
- <i>berg</i> , - <i>berget</i> — kalns	- <i>näs</i> — zemesrags, zemesšaurums
- <i>bo</i> — māja, mitne, ligzda	- <i>sjön</i> — ezers, jūra
- <i>borg</i> — pils	- <i>skog</i> — mežs
- <i>bro</i> — tilts	- <i>stad</i> — pilsēta
- <i>by</i> — ciems	- <i>strand</i> — krasts
- <i>dal</i> — leja, ieleja	- <i>ström</i> — straume, upe
- <i>fors</i> , - <i>forsen</i> — krāces	- <i>sund</i> — jūrasšaurums
- <i>gatan</i> — iela	- <i>torg</i> , - <i>torget</i> — laukums, tirgus
- <i>hamn</i> — osta	- <i>träsk</i> — purvs, slīkšņa
- <i>havet</i> — jūra, okeāns	- <i>vad</i> — brasls
- <i>holm</i> , - <i>holmen</i> — neliela sala	- <i>vall</i> , - <i>valla</i> — ganības, valnis
- <i>håla</i> — ala	- <i>vik</i> , - <i>viken</i> , - <i>vika</i> — līcis
- <i>kulle</i> — uzkalns, pakalns	- <i>vägen</i> — ceļš
- <i>land</i> — zeme	- <i>å</i> , - <i>ån</i> — upīte
- <i>lund</i> — birzs	- <i>ås</i> , - <i>åsen</i> — kalnu grēda
- <i>lån</i> — lēnis	- <i>älv</i> , - <i>älven</i> — upe
	- <i>ö</i> , - <i>ön</i> — sala

Pavisam nelielai daļai ģeogrāfisko nosaukumu nomenklatūras vārdu zviedru valodā raksta atsevišķi un atveidojumā tulko: *Göta kanal* — *Jētas kanāls*, *Jēta*; *Göta älv* — *Jētas upe*, *Jēta*; *Kalix älv* — *Kāliksas upe*, *Kāliksa*.